

Nastroje społeczne w grudniu

Przedruk i rozpowszechnianie
tej publikacji **w całości** dozwolone
wyłącznie za zgodą CBOS.
Wykorzystanie **fragmentów**
oraz danych empirycznych
wymaga podania źródła

Znak jakości przyznany CBOS przez Organizację Firm Badania Opinii i Rynku 14 stycznia 2016 roku

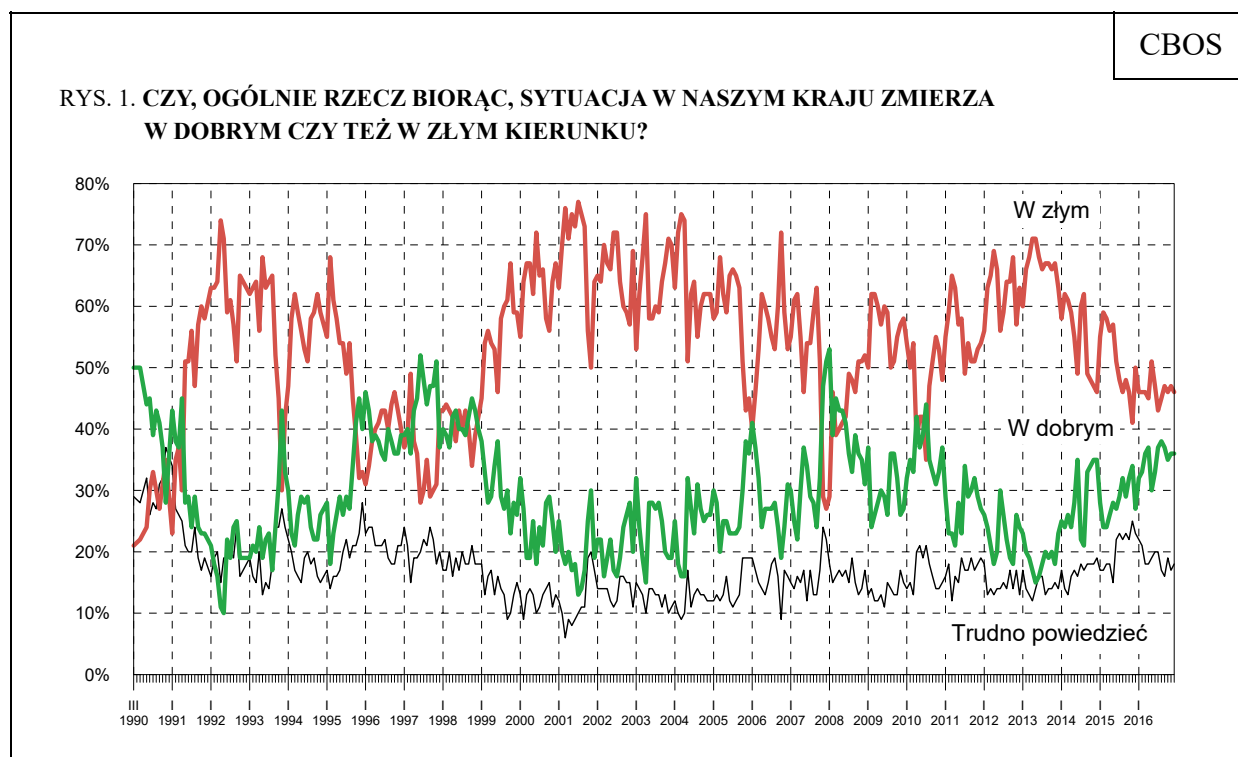

Fundacja Centrum Badania Opinii Społecznej
ul. Świętojerska 5/7, 00-236 Warszawa
e-mail: sekretariat@cbos.pl; info@cbos.pl
<http://www.cbos.pl>
(48 22) 629 35 69

Grudzień¹ nie przyniósł większych zmian w nastrojach społecznych – w dalszym ciągu prawie połowa Polaków jest niezadowolona z rozwoju sytuacji w kraju. Nieznacznie lepsze niż w listopadzie są oceny warunków materialnych gospodarstw domowych oraz sytuacji w zakładach pracy, nieco pogorszyły się natomiast prognozy na nadchodzący rok odnoszące się do wymiaru publicznego oraz jakości życia badanych i ich rodzin.

OCENY

Tak jak przed miesiącem niemal połowa badanych (46%) jest rozczarowana **kierunkiem zmian zachodzących w Polsce**, a tylko nieco ponad jedna trzecia (36%) ocenia go pozytywnie.

¹ Badanie „Aktualne problemy i wydarzenia” (319) przeprowadzono metodą wywiadów bezpośrednich (face-to-face) wspomaganą komputerowo (CAPI) w dniach 1–11 grudnia 2016 roku na liczącej 1136 osób reprezentatywnej próbie losowej dorosłych mieszkańców Polski.

Tabela 1

Czy, ogólnie rzecz biorąc, sytuacja w naszym kraju zmierza w dobrym czy też w złym kierunku?	Wskazania respondentów według terminów badań												
	2015	2016											
	XII	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X	XI	XII
	w procentach												
W dobrym	27	32	33	36	37	30	33	37	38	37	35	36	36
W złym	50	46	46	46	45	51	47	43	45	47	46	47	46
Trudno powiedzieć	23	22	21	18	18	19	20	20	17	16	19	17	18

Najbardziej niezadowoleni z kierunku rozwoju sytuacji w Polsce są respondenci określający swoje poglądy polityczne jako lewicowe (75% wskazań), mieszkańcy największych aglomeracji (69%) oraz osoby niepraktykujące religijnie (64%). W grupach zawodowych są to przede wszystkim pracownicy administracyjno-biurowi (64%) – zob. tabela aneksowa 1.

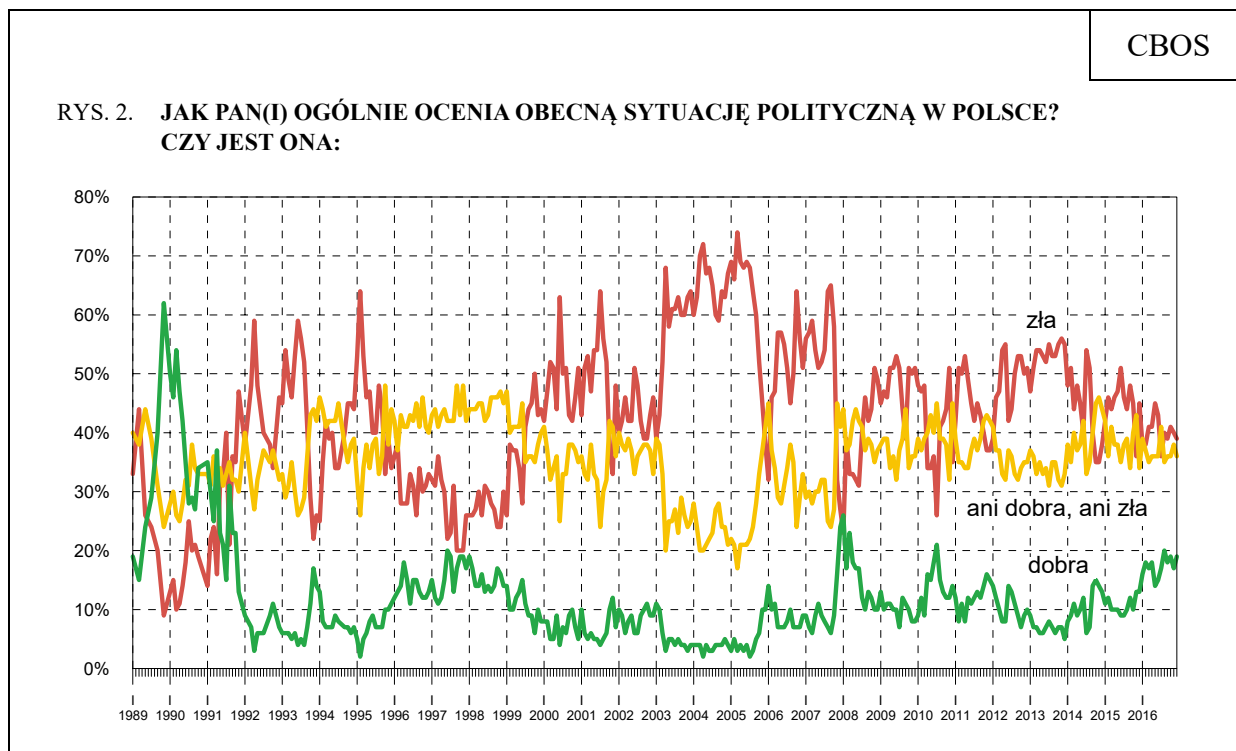
W potencjalnych elektoratach partyjnych zadowolenie z rozwoju sytuacji w kraju przeważa nad niezadowoleniem jedynie wśród zadeklarowanych wyborców PiS. Respondenci, którzy – według własnych deklaracji – w ewentualnych wyborach parlamentarnych poparliby ruch Kukiz'15, PO oraz Nowoczesną Ryszarda Petru, podobnie jak osoby niezainteresowane udziałem w głosowaniu, najczęściej negatywnie wypowiadają się o kierunku zmian w Polsce, przy czym najbardziej krytyczni w tym względzie są sympatycy Nowoczesnej (83% ocen negatywnych). Wśród osób niezdecydowanych co do uczestniczenia w wyborach opinie na ten temat są podzielone.

Tabela 2

Elektoraty*	Czy, ogólnie rzecz biorąc, sytuacja w naszym kraju zmierza w dobrym czy też w złym kierunku?		
	W dobrym	W złym	Trudno powiedzieć
	w procentach		
Prawo i Sprawiedliwość	78	9	13
Kukiz'15	34	50	16
Platforma Obywatelska	15	71	14
Nowoczesna	6	83	11
Niezdecydowani, czy wziąć udział w wyborach	35	35	30
Niezamierzający brać udziału w wyborach	21	59	20

* Określone na podstawie deklaracji głosowania w ewentualnych wyborach parlamentarnych

W ciągu miesiąca nie zmieniły się zbytnio opinie na temat funkcjonowania sceny politycznej – prawie dwie piąte ankietowanych (39%) wyraża niezadowolenie z **sytuacji politycznej**, niemal taka sama grupa (36%) uznaje ją za przeciętną, a niespełna jedna piąta (19%, wzrost o 2 punkty procentowe) – za dobrą.

Pominięto odpowiedzi „trudno powiedzieć”

Tabela 3

Jak Pan(i) ogólnie ocenia obecną sytuację polityczną w Polsce? Czy jest ona:	Wskazania respondentów według terminów badań												
	2015	2016											
	XII	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X	XI	XII
	w procentach												
– dobra	13	16	18	17	18	14	15	17	20	18	19	17	19
– ani dobra, ani zła	34	39	37	35	36	36	36	41	35	36	36	38	36
– zła	45	38	38	41	41	45	43	36	40	39	41	40	39
Trudno powiedzieć	8	7	7	7	5	5	6	6	5	7	4	5	6

W większości kategorii społeczno-demograficznych sytuacja na polskiej scenie politycznej postrzegana jest najczęściej jako przeciętna lub zła. Pozytywne opinie przeważają jedynie wśród respondentów praktykujących religijnie kilka razy w tygodniu (51% z nich uważa, że sytuacja polityczna w Polsce jest dobra) oraz określających swoje poglądy jako prawicowe (40%). Najbardziej krytyczni są natomiast badani o lewicowych poglądach

politycznych (62% opinii negatywnych), w ogóle nieuczestniczący w praktykach religijnych (60%), mieszkający w największych miastach (60%), niezadowoleni ze swojej sytuacji materialnej (58%), a także legitymujący się wyższym wykształceniem (53%). W grupach zawodowych są to głównie prywatni przedsiębiorcy (55%) oraz kadra kierownicza i specjaliści wyższego szczebla (54%) – zob. tabela aneksowa 2.

W potencjalnych elektoratach partyjnych zadowolenie z sytuacji politycznej w kraju wyrażają przede wszystkim zwolennicy PiS (62% ocen pozytywnych). Z kolei największym krytycyzmem w tym względzie – podobnie jak w ocenie ogólnej sytuacji w Polsce – cechują się sympatycy Nowoczesnej Ryszarda Petru (74%).

Tabela 4

Elektoraty*	Jak Pan(i) ogólnie ocenia obecną sytuację polityczną w Polsce? Czy jest ona:			
	dobra	ani dobra, ani zła	zła	Trudno powiedzieć
	w procentach			
Prawo i Sprawiedliwość	62	30	3	5
Kukiz'15	15	43	40	2
Platforma Obywatelska	11	30	55	4
Nowoczesna	4	18	74	4
Niezdecydowani, czy wziąć udział w wyborach	14	54	27	5
Niezamierzający brać udziału w wyborach	7	37	47	9

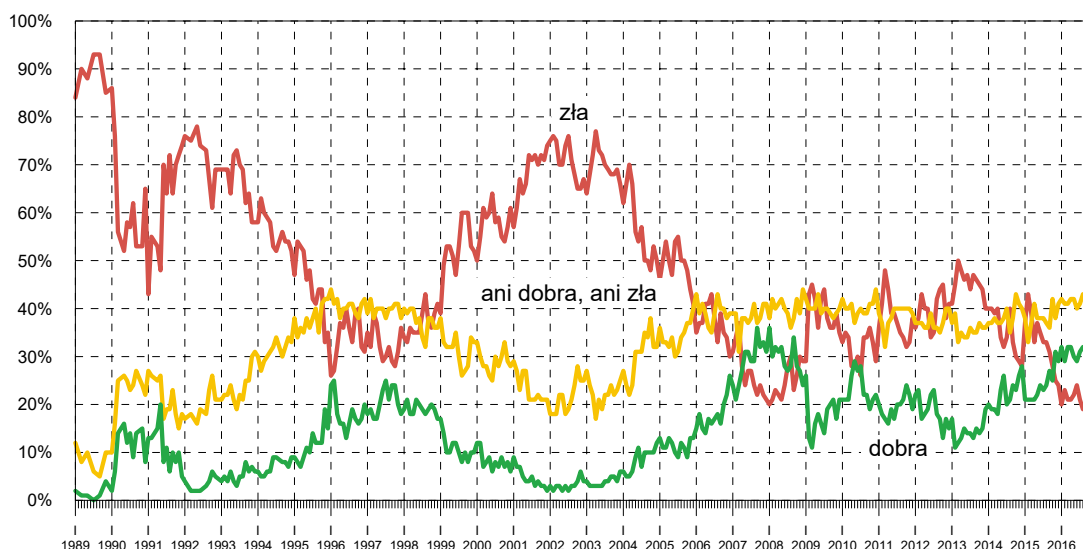
*Określone na podstawie deklaracji głosowania w ewentualnych wyborach parlamentarnych

W porównaniu z listopadem niewielkiemu pogorszeniu uległy oceny **kondycji gospodarczej kraju**. Zwiększył się (z 20% do 23%) odsetek osób określających ją jako złą, utrzymał zaś tych, którzy są z niej zadowoleni (31%).

Tabela 5

Jak Pan(i) ogólnie ocenia obecną sytuację gospodarczą w Polsce? Czy jest ona:	Wskazania respondentów według terminów badań												
	2015	2016											
	XII	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X	XI	XII
	w procentach												
– dobra	29	32	29	32	32	30	29	31	32	31	33	32	31
– ani dobra, ani zła	41	42	41	41	42	42	40	41	43	42	40	42	41
– zła	24	20	23	21	21	22	24	21	19	21	22	20	23
Trudno powiedzieć	6	6	7	6	5	6	7	7	6	6	5	6	5

RYS. 3. JAK PAN(I) OGÓLNIIE OCENIA OBECNĄ SYTUACJĘ GOSPODARCZĄ W POLSCE? CZY JEST ONA:

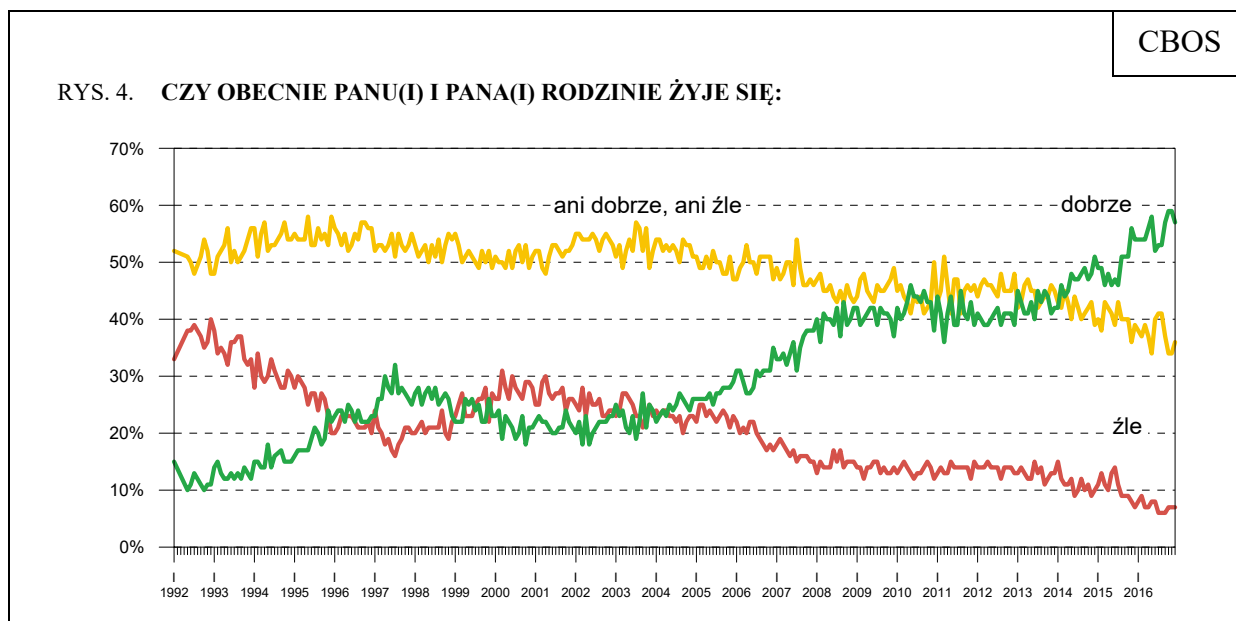
Pominięto odpowiedzi „trudno powiedzieć”

Zadowolenie z kondycji polskiej gospodarki jest tym większe, im bardziej satysfakcjonująca ocena własnej sytuacji materialnej. Lepszym ocenom stanu gospodarki sprzyja również prawicowa orientacja polityczna, częstsze uczestnictwo w praktykach religijnych, miesięczny dochód *per capita* w wysokości 2000 zł i więcej oraz płeć męska (zob. tabela aneksowa 3).

W miarę stabilne są oceny **poziomu życia badanych i ich rodzin**. Nadal blisko trzy piąte respondentów (57%, spadek o 2 punkty procentowe) twierdzi, że im i ich rodzinom żyje się dobrze, ponad jedna trzecia (36%, wzrost o 2 punkty) uważa, że przeciętnie, a co czternasty badany (7%) – że źle.

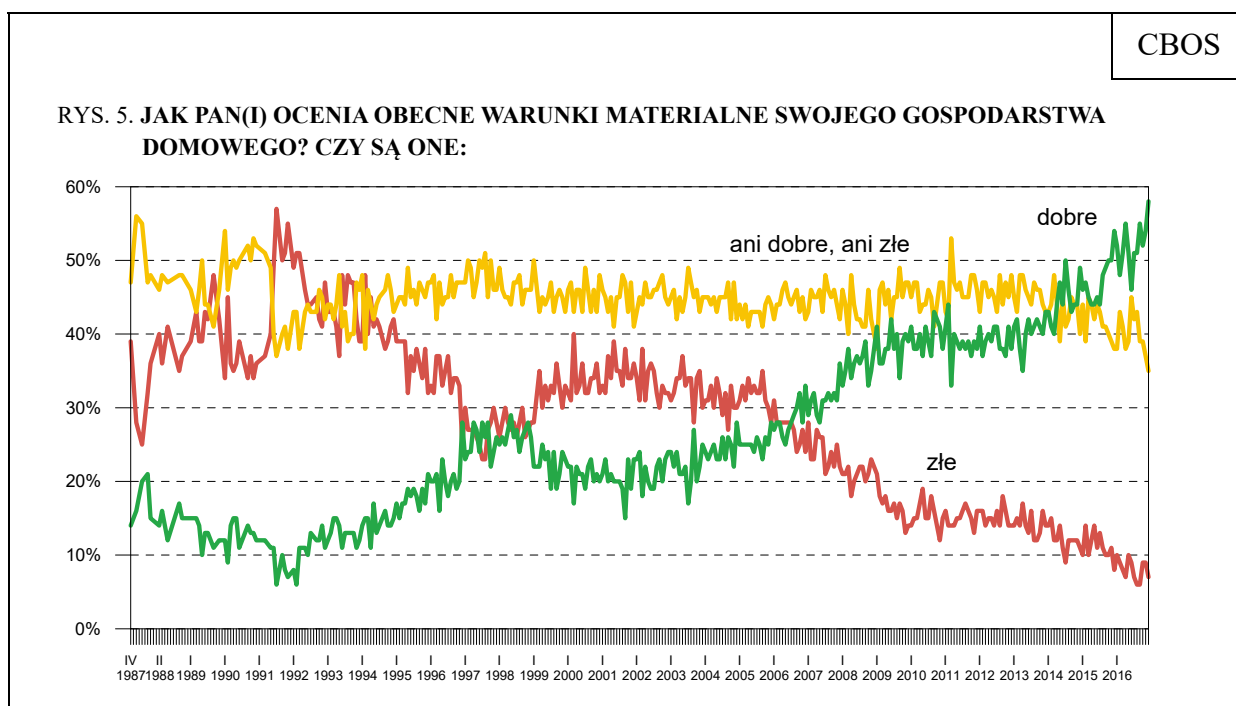
Tabela 6

Czy obecnie Panu(i) i Pana(i) rodzinie żyje się:	Wskazania respondentów według terminów badań												
	2015	2016											
	XII	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X	XI	XII
	w procentach												
– dobrze	54	54	54	54	56	58	52	53	53	57	59	59	57
– ani dobrze, ani źle	39	38	37	39	37	34	40	41	41	37	34	34	36
– źle	7	8	9	7	7	8	8	6	6	6	7	7	7

Pominięto odpowiedzi „trudno powiedzieć”

Lepsze niż w listopadzie są z kolei oceny **warunków materialnych gospodarstw domowych** respondentów. Obecnie 58% badanych (wzrost o 4 punkty procentowe) wyraża satysfakcję w tym względzie, 7% (spadek o 2 punkty) stanowią niezadowoleni, jedna trzecia zaś (35%, spadek o 2 punkty) określa swoją sytuację materialną jako przeciętną.

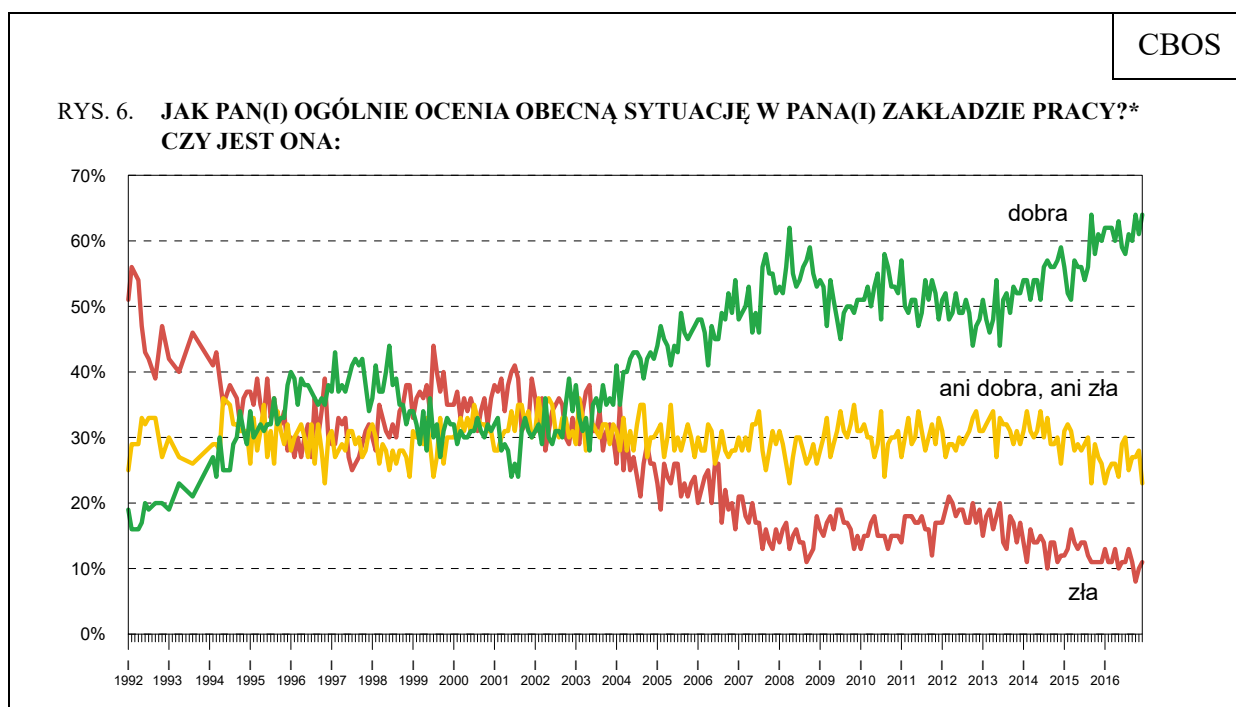
Do marca 1992 roku pytanie brzmiało: „Jak ocenia Pan(i) swoje (rodziny) obecne warunki materialne?”, a środkową kategorią skali było „średnie, przeciętne”

Tabela 7

Jak Pan(i) ocenia obecne warunki materialne swojego gospodarstwa domowego? Czy są one:	Wskazania respondentów według terminów badań												
	2015	2016											
	XII	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X	XI	XII
	w procentach												
– dobre	54	52	48	51	55	51	46	51	51	55	52	54	58
– ani dobre, ani złe	38	38	43	41	38	39	45	42	43	39	39	37	35
– złe	8	10	9	8	7	10	9	7	6	6	9	9	7

Zadowolenie z poziomu życia częściej niż inni deklarują ankietowani lepiej wykształceni, osiągający najwyższe dochody *per capita* oraz respondenci w młodszym wieku. W grupach społeczno-zawodowych zadowolenie z jakości życia wyrażają najczęściej uczniowie i studenci, kadra kierownicza oraz specjaliści wyższego i średniego szczebla (zob. tabela aneksowa 4).

Nieco lepsze od ubiegłomiesięcznych są opinie na temat **kondycji zakładów pracy**. Niemal dwie trzecie zatrudnionych (64%, wzrost o 3 punkty procentowe) uważa, że jest ona dobra, co dziewiąty (11%) ocenia, że zła, a niemal co czwarty (23%, spadek o 5 punktów) określa ją jako przeciętną.

* Odpowiedzi osób pracujących. Pominięto odpowiedzi „trudno powiedzieć”

Tabela 8

Jak Pan(i) ogólnie ocenia obecną sytuację w Pana(i) zakładzie pracy? Czy jest ona:	Wskazania respondentów aktywnych zawodowo* według terminów badań												
	2015	2016											
	XII	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X	XI	XII
	N*	507	574	543	535	612	580	516	501	568	520	497	544
w procentach													
– dobra	60	62	62	62	60	63	59	58	61	60	64	61	64
– ani dobra, ani zła	26	23	25	26	26	24	29	30	25	27	27	28	23
– zła	11	13	11	11	13	10	11	11	13	11	8	10	11
Trudno powiedzieć	3	2	2	1	1	3	1	1	1	2	1	1	2

Ocena sytuacji zakładów pracy związana jest w dużej mierze ze statusem materialnym pracujących. Najlepiej postrzegają ją ci, którzy są zadowoleni z własnych warunków materialnych. W grupach zawodowych dobrze o sytuacji w swoich miejscach pracy wypowiadają się przede wszystkim robotnicy niewykwalifikowani i pracownicy usług, niezadowolone zaś jest stosunkowo najczęstsze wśród rolników (zob. tabela aneksowa 5).

PRZEWIDYWANIA

W grudniu nieco zmniejszył się odsetek ankietowanych przewidujących poprawę **sytuacji w kraju** w najbliższym roku (o 2 punkty, do 24%), zarazem przybyło tych, którzy spodziewają się jej pogorszenia (wzrost o 3 punkty procentowe, do 31%).

Tabela 9

Jak Pan(i) sądzi, czy w ciągu najbliższego roku sytuacja w Polsce poprawi się, pogorszy czy też się nie zmieni?	Wskazania respondentów według terminów badań												
	2015	2016											
	XII	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X	XI	XII
	w procentach												
Poprawi się	24	30	28	27	27	21	23	25	24	26	25	26	24
Nie zmieni się	35	33	33	36	37	39	42	42	44	41	38	39	37
Pogorszy się	29	26	29	31	27	31	27	24	23	26	29	28	31
Trudno powiedzieć	12	11	10	6	9	9	8	9	9	7	8	7	8

W stosunku do listopada nieznacznie zmalał z kolei pesymizm w przewidywaniach dotyczących **sytuacji politycznej w Polsce** (o 3 punkty procentowe, do 26%). Obecnie niemal połowa badanych (47%, wzrost o 4 punkty) spodziewa się w tym zakresie utrzymania *status quo*, a tylko niespełna jedna piąta (18%) oczekuje poprawy.

Tabela 10

Czy, Pana(i) zdaniem, w ciągu najbliższego roku sytuacja polityczna w Polsce:	Wskazania respondentów według terminów badań												
	2015	2016											
	XII	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X	XI	XII
	w procentach												
– poprawi się	25	28	23	23	23	19	18	19	18	19	18	19	18
– nie zmieni się	33	31	37	39	43	44	44	48	47	48	45	43	47
– pogorszy się	31	30	30	29	25	30	26	21	25	25	26	29	26
Trudno powiedzieć	11	11	10	9	9	7	12	12	10	8	11	9	9

Minimalnie bardziej pesymistyczne niż w listopadzie są prognozy **kondycji gospodarczej kraju**. Na jej poprawę liczy, podobnie jak przed miesiącem, nieco ponad jedna czwarta badanych (27%), ale niemal tyle samo (24%, wzrost o 3 punkty procentowe) spodziewa się jej pogorszenia. W dalszym ciągu największa grupa respondentów (40%, spadek o 3 punkty) nie przewiduje zmian w tej dziedzinie.

Tabela 11

Czy, Pana(i) zdaniem, w ciągu najbliższego roku sytuacja gospodarcza w Polsce:	Wskazania respondentów według terminów badań												
	2015	2016											
	XII	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X	XI	XII
	w procentach												
– poprawi się	24	30	24	28	29	22	22	25	25	27	28	26	27
– nie zmieni się	43	37	41	42	46	47	45	47	45	46	41	43	40
– pogorszy się	20	20	24	20	17	21	20	17	19	18	21	21	24
Trudno powiedzieć	13	13	11	10	8	10	13	11	11	9	10	10	9

W porównaniu z listopadem nieco zmniejszyła się grupa badanych przewidujących poprawę **jakości życia** swojej **rodziny** (o 2 punkty procentowe, do 20%), zarazem wzrósł odsetek osób sądujących, że w ciągu roku poziom życia ich gospodarstw domowych się pogorszy (o 3 punkty, do 14%). Większość respondentów (57%, spadek o 2 punkty) nie spodziewa się zmian.

Tabela 12

Jak Pan(i) sądzi, czy za rok Panu(i) i Pana(i) rodzinie będzie się żyło:	Wskazania respondentów według terminów badań												
	2015	2016											
	XII	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X	XI	XII
	w procentach												
– lepiej	22	25	23	25	24	20	22	20	22	20	21	22	20
– tak samo	58	56	58	58	59	58	60	63	59	62	58	59	57
– gorzej	10	8	9	9	10	13	8	9	10	9	12	11	14
Trudno powiedzieć	10	11	10	8	7	9	10	8	9	9	9	8	9

Stabilna jest grupa osób niespodziewających się zmiany **warunków materialnych** swoich **gospodarstw domowych** (71%). Poprawy w tym zakresie oczekuje co piąty badany (21%, wzrost o 2 punkty procentowe), a pogorszenia obawia się co dwunasty (8%).

Tabela 13

Jak Pan(i) sądzi, czy w ciągu najbliższego roku warunki materialne Pana(i) gospodarstwa domowego:	Wskazania respondentów według terminów badań												
	2015	2016											
	XII	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X	XI	XII
	w procentach												
– poprawią się	22	24	19	18	21	18	17	21	20	19	18	19	21
– pozostaną bez zmian	70	69	72	74	71	72	76	71	72	73	72	72	71
– pogorszą się	8	7	9	8	8	10	7	8	8	8	10	9	8

W ostatnim miesiącu zmniejszyła się (z 63% do 58%) grupa aktywnych zawodowo osób, które uważają, że w najbliższym roku **kondycja** ich **zakładów pracy** pozostanie stabilna. Jej poprawy spodziewa się obecnie niespełna jedna czwarta pracujących (23%, wzrost o 2 punkty procentowe), a pogorszenia – co ósmy (12%, wzrost o 2 punkty).

Tabela 14

Czy, Pana(i) zdaniem, w ciągu najbliższego roku sytuacja w Pana(i) zakładzie pracy:	Wskazania respondentów aktywnych zawodowo* według terminów badań												
	2015	2016											
	XII	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X	XI	XII
	N*	w procentach											
– poprawi się	23	24	23	22	21	18	25	25	21	23	23	21	23
– pozostanie bez zmian	56	57	61	64	63	64	61	56	61	60	61	63	58
– pogorszy się	12	11	9	8	10	10	7	9	10	10	9	10	12
Trudno powiedzieć	9	8	7	6	6	8	7	10	8	7	7	6	7

BEZPIECZEŃSTWO ZATRUDNIENIA I OCENA LOKALNYCH RYNKÓW PRACY

W grudniu nieznacznie pogorszyły się oceny **sytuacji na lokalnych rynkach pracy**. Ubyło respondentów twierdzących, że w ich miejscowości lub okolicy można wprawdzie znaleźć zatrudnienie, ale często niespełniające oczekiwań (spadek o 3 punkty procentowe, do 52%), przybyło zaś tych, którzy są przekonani o braku szans na jakąkolwiek pracę (z 5% do 7%).

Tabela 15

Jak określił(a)by Pan(i) sytuację na rynku pracy w Pana(i) miejscowości lub okolicy? Czy, Pana(i) zdaniem, obecnie:	Wskazania respondentów według terminów badań												
	2015	2016											
	XII	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X	XI	XII
	w procentach												
– bez większych problemów można znaleźć odpowiednią pracę	5	4	6	5	6	8	4	7	7	9	7	9	9
– można wprawdzie znaleźć jakąś pracę, ale trudno jest o pracę odpowiednią	44	45	42	46	45	45	49	49	52	50	51	55	52
– trudno jest znaleźć jakąkolwiek pracę	36	38	37	36	37	33	34	30	31	29	30	26	27
– nie można znaleźć żadnej pracy	11	9	12	10	8	9	8	8	6	7	7	5	7
Trudno powiedzieć	4	4	3	3	4	5	5	6	4	5	5	5	5

O braku zatrudnienia przekonani są przede wszystkim respondenci źle oceniający swoją sytuację materialną, mający wykształcenie podstawowe lub gimnazjalne, a w grupach społeczno-zawodowych – renciści, rolnicy i bezrobotni (zob. tabela aneksowa 7).

W ciągu miesiąca minimalnie zmalało **poczucie zagrożenia bezrobociem**. Z możliwością utraty pracy liczy się obecnie nieco ponad jedna czwarta pracujących (27%, spadek o 2 punkty procentowe), natomiast ponad dwie trzecie (70%) deklaruje pewność zatrudnienia.

Tabela 16

Czy liczy się Pan(i) z możliwością utraty obecnej pracy (zwolnienia, bankructwa, upadku, likwidacji zakładu, gospodarstwa itp.)?	Wskazania osób aktywnych zawodowo* według terminów badań																									
	2015	2016																								
	XII (N=507)	I (N=574)	II (N=543)	III (N=536)	IV (N=612)	V (N=582)	VI (N=515)	VII (N=501)	VIII (N=568)	IX (N=521)	X (N=497)	XI (N=544)	XII (N=603)													
	w procentach																									
Bardzo poważnie się z tym liczę	8	32	5	29	6	32	4	30	4	31	3	25	4	30	8	32	4	26	5	30	4	23	4	29	5	27
Raczej tak	24	24	24	26	26	27	22	26	24	22	25	19	25	22	24	22	25	19	25	19	25	25	22	22	22	22
Raczej nie	36	40	40	42	39	39	44	39	38	37	38	46	39	41	38	37	38	46	38	46	39	41	41	41	41	41
Nie, to mało prawdopodobne	28	64	28	68	66	68	67	71	67	66	70	68	74	70	66	66	70	74	68	74	70	70	70	70	70	70
Trudno powiedzieć	4	4	3	3	2	2	2	2	2	2	4	4	3	3	2	2	4	4	3	3	3	3	1	1	3	3

* Dotyczy osób zatrudnionych, także rolników oraz emerytów i rencistów pracujących w niepełnym wymiarze godzin

Utraty zatrudnienia obawiają się przede wszystkim pracownicy usług (37% z nich liczy się z taką ewentualnością), ale także kadra kierownicza i specjaliści wyższego szczebla (33%). Obawy takie – nietypowo – są tym częstsze, im wyższy poziom wykształcenia pracowników. Nieco częściej niż innym towarzyszą one również osobom o najniższych dochodach *per capita*, źle oceniającym swoją sytuację materialną, mieszkańcom małych i średnich miast, częściej kobietom niż mężczyznom (zob. tabela aneksowa 8).

Mimo nieznacznych wahań, nastroje społeczne w całym mijającym roku utrzymywały się na dość stabilnym poziomie. Grudzień również nie przyniósł w tym względzie znaczących zmian. W ocenach ogólnej sytuacji w kraju oraz sytuacji na polskiej scenie politycznej niezmiennie przeważa krytycyzm, oceny kondycji polskiej gospodarki najczęściej są neutralne, natomiast w wymiarze prywatnym dominuje zadowolenie. Trochę mniej optymistyczne niż na początku roku są prognozy na najbliższą przyszłość – odnoszące się do sfery zarówno publicznej, jak i prywatnej. Wprawdzie coraz lepiej postrzegana jest sytuacja na lokalnych rynkach pracy, jednak nie przekłada się to na spadek poczucia zagrożenia bezrobociem. Utraty zatrudnienia niezmiennie obawia się nieco ponad jedna czwarta pracujących.

#

Opracował
Rafał BOGUSZEWSKI